

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Збірник наукових праць

ЕКОНОМІКА

Випуск 2(62)

Рівне 2013

У збірнику опубліковані наукові статті з економічних наук. Призначений для наукових працівників, інженерів, аспірантів та студентів навчальних закладів.

Редакційна колегія

Сорока М.П., доктор наук з державного управління, професор, президент університету, головний редактор (Національний університет водного господарства та природокористування); **Корецький М.Х.**, доктор наук з державного управління, професор, в.о. ректора, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків, заступник головного редактора (Національний університет водного господарства та природокористування); **Герасимов Є.Г.**, к.т.н., доцент, відповідальний секретар (НУВГП, м. Рівне); **Едвард Хаммонд**, доктор наук, професор, президент (Державний університет Форт Хей, Канзас, США); **Неджет Текін**, доктор наук, професор, (Бахчешехир університет, Туречка Республіка); **Мосейкін Ю.М.**, д.е.н., професор, директор Інституту міжнародного бізнесу (Російський університет дружби народів, Росія); **Омаров М.М.**, д.е.н., професор (Новгородський державний університет ім. Ярослава Мудрого); **Пелих С.О.**, д.е.н., професор (Академія управління при Президентові Республіки Білорусь); **Клеменс Будзовскі**, доктор економіки, професор, канцлер (Краківська академія ім. Анджея Фрича Моджевського); **Сазонець І.Л.**, д.е.н., професор, відповідальний редактор секції (НУВГП, м. Рівне); **Безтесна Л.І.**, д.е.н., професор, зав. каф. трудових ресурсів і підприємництва (НУВГП, м. Рівне); **Грицюк П.М.**, д.е.н., доцент, зав. каф. економічної кібернетики (НУВГП, м. Рівне); **Гуменюк В.Я.**, д.е.н., професор кафедри трудових ресурсів і підприємництва (НУВГП, м. Рівне); **Кожушко Л.Ф.**, д.т.н., професор, зав. каф. менеджменту (НУВГП, м. Рівне); **Корецька С.О.**, д.е.н., професор, зав. кафедри транспортних технологій і технічного сервісу (НУВГП, м. Рівне); **Кушнір Н.Б.**, к.е.н., доцент, зав. каф. економіки підприємства (НУВГП, м. Рівне); **Лазаршина І.Д.**, д.е.н., професор, зав. каф. обліку та аудиту (НУВГП, м. Рівне); **Левицька С.О.**, д.е.н., професор, перший проректор (НУВГП, м. Рівне); **Лєпа Р.М.**, д.е.н., професор, зав. відділу проблем моделювання економічних систем (Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк); **Макаренко М.І.**, д.е.н., професор, зав. кафедри міжнародної економіки (ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»); **Мальчик М.В.**, д.е.н., доцент, зав. каф. маркетингу (НУВГП, м. Рівне); **Мамонтова Н.А.**, д.е.н., доцент, професор кафедри міжнародної економіки (НУВГП, м. Рівне); **Мельникова М.В.**, д.е.н., с.н.с., провідний науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містознавства (Інститут економіко-правових досліджень НАН України); **Мещеряков А.А.**, д.е.н., професор, зав. каф. фінансів та кредиту (Академія митної служби України); **Назарова Г.В.**, д.е.н., професор, зав. каф. управління персоналом та економіки праці (Харківський національний економічний університет); **Павлов В.І.**, д.е.н., професор, зав. каф. фінансів та економіки природокористування (НУВГП, м. Рівне); **Павленко І.І.**, д.е.н., професор (ПВНЗ «Європейський університет»); **Реутов В.Є.**, д.е.н., професор, директор (Кримський економічний інститут Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана); **Сазонець О.М.**, д.е.н., професор, зав. каф. міжнародної економіки (НУВГП, м. Рівне); **Скрипчук П.М.**, д.е.н., професор кафедри менеджменту (НУВГП, м. Рівне); **Хамініч С.Ю.**, д.е.н., професор, зав. каф. маркетингу (Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара); **Іванченко А.М.**, к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства, секретар секції (НУВГП, м. Рівне).

Збірник наукових праць затверджений Президією ВАК України як фахове видання з економічних наук (Постанова президії ВАК України від 22 грудня 2010 р. № 01-05/8, Бюлетень ВАК України № 2, 2011 р.)

Матеріали збірника розглянуті і рекомендовані до видання на Вченій раді університету 25 лютого 2013 р., протокол № 2.

Адреса редколегії: 33023, м. Рівне, вул. Соборна 11, НУВГП
© Національний університет водного господарства та природокористування, 2013

Данкевич Є. М.	Проблеми і механізми раціонального використання та охорони природних ресурсів в умовах міжгалузевої інтеграції.....	111
Жемба А. Й.	Напрями формування системи природо-ресурсного менеджменту згідно міжнародних викликів.....	119
Заячківська О. В.	Державне регулювання цін на сільськогосподарську продукцію: вітчизняний та зарубіжний досвід.....	129
Зубілевич С. Я.	Еволюція суспільного нагляду за аудиторською професією у країнах ЄС у 2006–2012 роках.....	139
Іванченко А. М.	Моделювання аналізу споживчої корисності об'єктів нерухомості.....	148
Ігнатюк І. З., Маланчук Л. О.	Оцінка ефективності видобування самородної міді з базальтів на Рафалівському базальтовому кар'єрі.....	161
Калініченко О. В., Стріха В. А.	Удосконалення системи організації та управління підприємством за рахунок впровадження системи SAP for Mining.....	170
Карлова О. А., Склярчук Н. І.	Концептуальні основи стабілізації соціально-економічного стану малих міст України.....	180
Ковшун Н. Е.	Застосування рентного підходу у вдосконаленні економічного механізму водокористування.....	188
Кожушко Л. Ф., Кропивко С. М.	Особливості управління якістю впродовж життєвого циклу інвестиційного проекту.....	201

УДК 338

Заячківська Оксана Василівна, к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства, м. Рівне)

Zayachkivska Oksana Vasylivna, Ph. D in Economics (National University of Water Management and Nature Resources Us, city Rivne)

Заячквивская Оксана Васильевна, к.э.н., доцент (Национальный университет водного хозяйства и природоиспользования, г. Ривне)

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН НА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ: ВІТЧИЗНЯНИЙ
ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЦЕН НА
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ:
ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ**

**GOVERNMENT CONTROL OF PRICES IS ON AGRICULTURAL
PRODUCE: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE**

У статті проаналізовано обсяги та середні ціни реалізації сільськогосподарської продукції. Розкрито особливості й обґрунтовано шляхи удосконалення формування цін на продукцію сільського господарства. Визначена частка наповнення бюджету коштами від сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: державне регулювання, ціна, сільськогосподарська продукція

В статье проанализированы объемы и средние цены реализации сельскохозяйственной продукции. Раскрыты особенности и обоснованно пути усовершенствования формирования цен на продукцию сельского хозяйства. Определена часть наполнения бюджета средствами от сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: государственное регулирование, цена, сельскохозяйственная продукция

Volumes and middle costs of realization of agricultural produce are analysed in the article. Features and grounded ways of improvement of

forming of prices are exposed on the products of agriculture. Certain part of filling of budget by a money from agricultural enterprises.

Keywords: government control, price, agricultural produce

В умовах ринкової економіки, як свідчить досвід розвинених західних країн, ефективність агропромислового виробництва та розвиток сільських територій значною мірою залежать від державного регулювання й підтримки. Державне регулювання аграрного ринку за кордоном включає інструменти впливу на прибуток фермерів, структуру сільськогосподарського виробництва, аграрний і продовольчий ринок, соціальну структуру села, міжгалузеві й міжгосподарські відносини з метою створення стабільних економічних, правових, соціальних і екологічних умов для розвитку аграрного сектора, задоволення потреб населення в продуктах харчування за соціально доступними цінами, розвиток сільських територій.

Визначенню ролі держави та ринку в підвищенні конкурентоспроможності сільського господарства в економічно розвинутих країнах присвятили свої публікації такі науковці як В.К. Береговий, Л.Й. Засєкіна, М.Х. Корєцький, М.І. Крупка, М.Г. Лобас, І.Р. Михасюк, А.Ф. Мельник, В.З. Назаренко, А.Г. Папцов. Визначенням сутності й напрямів реалізації загальної аграрної політики ЄС займалися такі вчені, як К. Беме, С. Дем'яненко, Т. Приходько, Д. Шпаар. Питанням ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в зарубіжних країнах присвятили свої наукові праці І. Кобута, Р. Кучуков, П.Т. Саблук, Н. Сеперович.

Слід відмітити, що держава регулюванню ціноутворення на сільськогосподарську продукцію теж приділяє значну увагу. На даний час діє ряд законодавчих актів, до яких можна віднести такі: Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 року, № 1877-IV [1], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики визначення мінімальної та максимальної інтервенційної ціни об'єкта державного цінового регулювання» від 11.02.2010 року, № 159 [2], Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2012/2013 маркетинговому періоді» від 14.03.2012 року, № 125 [3].

Метою даної статті є оцінка державного регулювання цін у зарубіжних країнах та Україні.

Для вирішення мети нами були поставлені такі **завдання**:

здійснити аналіз державної підтримки аграрного сектора у зарубіжних країнах;

визначити фактори підвищення ефективності галузей АПК в Україні.

Для стабілізації аграрного виробництва та підвищення ефективності функціонування аграрного ринку в зарубіжних країнах використовуються різноманітні механізми цінового регулювання, які відображено в табл. 1.

Вищепераховані напрями державної підтримки аграрного сектора займають в скандинавських країнах понад 70% питомої ваги в загальній вартості сільськогосподарської продукції, в країнах ЄС близько 50%, США – 30%.

Таким чином, розвинені країни активно стимулюють національне сільське господарство, в якому витрати на виробництво одиниці продукції, зазвичай, вище світових.

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що, з одного боку, розвинені країни світу мають міцну економіку, а з другого – їх аграрний сектор у багатьох країнах характеризується слабким природно-кліматичним потенціалом. З огляду на це, багато країн намагається компенсувати ці недоліки протекціоністською політикою щодо сільського господарства. В Україні ж ситуація прямо протилежна.

В Україні, як було зазначено вище, здійснюється державна підтримка сільського господарства. За законодавством [1; 3; 4] визначені об'єкти державного цінового регулювання сільськогосподарської продукції (товарів). Перелік таких об'єктів визначається за результатами моніторингу аграрного ринку та підлягає офіційному оприлюдненню не пізніше ніж за 30 календарних днів до початку маркетингового періоду.

Крім цього, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку об'єктів державного цінового регулювання з визначенням періодів такого регулювання у 2012—2013 роках» визначені періоди державного регулювання об'єктів державного цінового регулювання [4] (табл. 2).

У табл. 2 відображені об'єкти державного цінового регулювання, щодо яких держава здійснює регулювання гуртових цін окремих видів сільськогосподарської продукції, встановлюючи мінімальні та максимальні інтервенційні ціни, а також застосовуючи інші заходи, визначені законодавством, при дотриманні правил антимонопольного законодавства та правил добросовісної конкуренції. Зміст державного цінового регулювання полягає у здійсненні Аграрним фондом

Таблиця 1

Механізми цінового регулювання сільськогосподарської продукції в зарубіжних країнах

Механізми цінового регулювання	Сутність механізму регулювання
1	2
Система прямих і непрямих важелів державного впливу	Регулювання цін і фермерських доходів, бюджетне фінансування, кредитування, оподаткування, стабілізація ринку сільськогосподарської продукції.
Державна підтримка сільського господарства	Дотації, ціни, квоти, кредитна й податкова політика.
Формування світових цін на основі витрат у кращих умовах виробництва	Скупність природних, техніко-технологічних і соціально-економічних умов.
Одержання від Міністерства сільського господарства кредитів для фінансування виробництва	Якщо ринкові ціни знижуються нижче рівня контрольних цін, установлених Конгресом, то фермер може передати врожай державі за контрольними цінами, розраховувались із кредитом і діставши прибуток.
Регулювання ціни по трьох головних критеріях: Рекомендовані ціни:	<i>індикативні</i> - для зернових культур, молока, цукру, соняшника; <i>орієнтовні</i> - для великої рогатої худоби, вина; <i>цільові</i> - для тютюну;
Мінімальні ціни імпорту:	<i>граничні</i> - для зернових, цукру, молочних продуктів; <i>довідкові</i> - для фруктів, овочів, вина, рибопродуктів; <i>шлюзові</i> - для свинини, яєць, птиці;
Мінімальні ціни спеціалізована сільськогосподарського кредитування	гарантування виробнику нормального рівня доходу; диференціювання заготівельних цін по районах за видами продукції. Створення спеціалізованих установ кредитування фермерів.

Продовження табл. 1

1	2
Підтримка відповідного рівня цін і цінової рівноваги	Підтримка фермерських цін на рівні, що дозволяє товаровиробникам не тільки відшкодувати власні витрати на виробництво, а й вести розширене відтворення.
Державне фінансування придбання засобів виробництва для сільського господарства	Встановлення диференційованих цін на дизельне паливо для фермерів, забезпечення фермерам цін на паливо на рівні 56% від роздрібної, устанавлення цінкових дотацій на придбання техніки, меліорацію земель, модернізацію.
Інтервенційні закупівлі сезонних надлишків сільськогосподарської продукції й продаж її у період дефіциту	Надання гарантованих кредитів на закупівлю продуктів за мінімальними цінами, виплачуючи 45% мінімальної ціни
Податкові пільги для сільськогосподарських підприємств	<ul style="list-style-type: none"> - Рівень податків значно нижче порівняно з аналогічними податками в несільськогосподарських галузях; - Звільнення від оподаткування на певну кількість років кооперативів, що виробляють екологічно чисту продукцію
Митні збори й компенсаційні платежі	Покриття різниці між внутрішніми й імпортними цінами, а також компенсаційні платежі експортерам сільськогосподарської продукції, які дозволяють її вивозити з цих країн на світовий ринок, де склалися більш низькі ціни.
Квотування	Введення квот на виробництво певних видів продукції (молоко, цукор, спирт, крохмаль) з метою збереження високого рівня внутрішніх цін, недопущення надвиробництва, а також зниження витрат з бюджету ЄС.

Узагальнено автором.

ПЕРЕЛІК

об'єктів державного цінового регулювання з визначенням періодів такого регулювання у 2012—2013 роках [4]

Об'єкт державного цінового регулювання	Період державного цінового регулювання
1	2
Пшениця тверда	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Пшениця м'яка	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Зерно суміші пшениці та жита (меслин)	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Жито озиме	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Жито ярове	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Ячмінь	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Борошно пшеничне	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Борошно житнє	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Гречка	з 1 липня 2012 р. до 30 червня 2013 р.
Кукурудза	з 1 жовтня 2012 р. до 30 вересня 2013 р.
Цукор-пісок (буряковий)	з 1 вересня 2012 р. до 31 серпня 2013 р.
Молоко сухе	з 1 квітня 2012 р. до 31 грудня 2012 р.
Масло вершкове	з 1 квітня 2012 р. до 31 грудня 2012 р.
Овес	з 1 вересня 2012 р. до 31 серпня 2013 року
Просо	з 1 вересня 2012 р. до 31 серпня 2013 року
Горох	з 1 вересня 2012 р. до 31 серпня 2013 року

державних інтервенцій в обсягах, що дозволяють встановити ціну рівноваги (фіксінг) на рівні, не нижчому за мінімальну інтервенційну ціну та не вищому за максимальну інтервенційну ціну. Держава не здійснює цінове регулювання за межами організованого аграрного ринку України.

Головним зовнішнім фактором підвищення економічної ефективності галузей АПК, особливо сільського господарства є ціна. У зв'язку з цим, на кожний вид сільськогосподарської продукції (товар), визначений відповідно до стандартів і який є об'єктом державного цінового регулювання, встановлюються мінімальні або максимальні інтервенційні ціни (табл. 3).

Позитивним моментом є те, що мінімальні та максимальні інтервенційні ціни визначаються за законодавчо встановленою методикою [2]. У ній встановлено, що:

Таблиця 3

Мінімальні та максимальні інтервенційні ціни на об'єкти державного цінового регулювання у 2012/2013 маркетинговому періоді (у гривнях за 1 тону)[3]

Об'єкт державного цінового регулювання	Мінімальна інтервенційна ціна (з ПДВ)	Максимальна інтервенційна ціна (з ПДВ)	Об'єкт державного цінового регулювання	Мінімальна інтервенційна ціна (з ПДВ)	Максимальна інтервенційна ціна (з ПДВ)
1	2	3	4	5	6
Пшениця м'яка групи «А»:					
1 класу	2096	2521	для харчових концентратів і продуктів	1611	1998
2 класу	1909	2289	для виробництва крупи і борошна	1556	1929
3 класу	1800	2154	для кормових потреб	1500	1860
Пшениця м'яка групи «Б»:					
4 класу	1729	2066	Гречка	6750	8370
5 класу	1535	1911	Цукор-пісок	6000	6800
Пшениця м'яка групи 6 класу	1490	1856	Молоко сухе	20000	25000
Пшениця тверда:					
1 класу	2181	2688	Масло вершкове	35000	45000
2 класу	1925	2371	Горох:		
3 класу	1813	2232	1 класу	3156	3696
4 класу	1786	2199	2 класу	2888	3428
			3 класу	2620	3160
			Овес:		
			1 класу	2640	3080

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6
5 класу	1529	1880	2 класу	2420	2860
Жито:			3 класу	2200	2640
1 класу	1725	2139	Просо:		
2 класу	1643	2037	1 класу	2750	3250
3 класу	1565	1941	2 класу	2500	3000
Ячмінь:			3 класу	2250	2750
1 класу (для продовольчих цілей)	1725	2140	Борошно пшеничне:		
2 класу (для виробництва солоду у спиртовому виробництві)	1600	2008	вищого ґатунку		
3 класу (для кормових цілей)	1567	1968	першого ґатунку		
Кукурудза:			другого ґатунку		
для продуктів дитячого харчування	1709	2119	Борошно житнє		
			2190	2111,2	2678
					2560,9

мінімальна інтервенційна ціна об'єкта державного цінового регулювання визначається з урахуванням середньогалузевих нормативних витрат з його виробництва та мінімального рівня рентабельності державного цінового регулювання;

максимальна інтервенційна ціна об'єкта державного цінового регулювання визначається з урахуванням індексу споживчих цін, індексу цін виробників за відповідний період державного цінового регулювання, впливу кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринку.

Державне регулювання цін на всіх етапах їх формування повинно проводитись на стадії придбання матеріально-технічних ресурсів і послуг, що споживаються в сільському господарстві; на стадії виробництва та реалізації продукції сільського господарства, при переробці продукції і в торгівлі.

Впорядкуванню ціноутворення на сільськогосподарську продукцію сприятиме поступове впровадження заходів, що протидіють завищенню роздрібних цін. Необхідно встановити граничний розмір торговельних націнок на сільськогосподарську продукцію та продукти переробних підприємств. Це зменшить кількість посередників; вирівняє рентабельність сфер виробництва, переробки та реалізації продукції; заохотить до збільшення обсягів продажу продуктів харчування торгівлі організації; підвищить платоспроможний попит населення. У ціни на продукти сільського господарства і переробної промисловості необхідно також вводити більш жорсткі показники якості та стимулювати випуск нових видів продукції.

Отже, ціни на сільськогосподарську продукцію повинні бути чітко регульовані. Основним регулятором має виступати держава. Головними напрямками удосконалення державного регулювання цінового механізму в АПК є забезпечення системності у впливі держави на ціни і доходи виробників продукції, що передбачає формування взаємопов'язаної сукупності елементів державного регулювання. Забезпечення їх збалансованої цілісності та взаємоузгодженої цілеспрямованості на досягнення мети функціонування цінового механізму. Водночас має здійснюватися узгодження заходів державного регулювання із сучасними тенденціями зростання відкритості національної економіки, поглиблення її інтеграції у світову економіку.

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 року, № 1877-IV із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi->

[bin/laws/main.cgi?nreg=1877-15](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1877-15). 2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики визначення мінімальної та максимальної інтервенційної ціни об'єкта державного цінового регулювання» від 11.02.2010 року, № 159 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=159-2010-%EF>. 3. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2012/2013 маркетинговому періоді» від 14.03.2012 року, № 125 із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0448-12/print1360662013704858>. 4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку об'єктів державного цінового регулювання з визначенням періодів такого регулювання у 2012—2013 роках» від 05.03.2012 року, № 180 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/180-2012-п#n7>.